

04:2013 ARBEJDSPAPIR

TORBEN FRIDBERG
LARS SKOV HENRIKSEN
HANS-PETER QVIST

UDVIKLINGEN I FRIVILLIGT ARBEJDE 2004-2012

FORELØBIGE ANALYSER

FORSKNINGSAFDELINGEN FOR SOCIALPOLITIK OG VELFÆRDSYDELSER

UDVIKLINGEN I FRIVILLIGT ARBEJDE 2004-2012

FORELØBIGE ANALYSER

Torben Fridberg
Lars Skov Henriksen
Hans-Peter Qvist

Socialpolitik og velfærdsydelser
Arbejdspapir 04:2013

SFI's arbejdspapirer indeholder foreløbige resultater af undersøgelser eller forarbejder til artikler eller rapporter. Arbejdspapirerne publiceres på hjemmesiden som grundlag for faglig diskussion, der indgår som led i forskningsprocessen. Læseren bør derfor være opmærksom på, at resultater og fortolkninger i den færdige rapport eller artikel vil kunne afvige fra arbejdspapiret. Arbejdspapirer er ikke omfattet af de procedurer for kvalitetssikring og redigering, som gælder for instituttets forskningsrapporter.

ARBEJDSPAPIR 04:2013

UDVIKLINGEN I FRIVILLIGT ARBEJDE 2004-2012

FORELØBIGE ANALYSER

TORBEN FRIDBERG
LARS SKOV HENRIKSEN
HANS-PETER QVIST

KØBENHAVN 2013
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

UDVIKLINGEN I FRIVILLIGT ARBEJDE 2004-2012. FORELØBIGE ANALYSER.

Afdelingsleder: Kræn Blume Jensen

Afdelingen for socialpolitik og velfærdsydelser

© 2013 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Hertof Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

INDHOLD

1	INDLEDNING	5
2	FRIVILLIGT ARBEJDE	7
	Hvad er frivilligt arbejde?	7
	Omfang af befolkningens frivillige arbejde	9
3	HVEM ER DE FRIVILLIGE?	21
4	FORENINGSMEDLEMSSKAB OG FRIVILLIGT ARBEJDE	33
5	DET FRIVILLIGE ARBEJDES REGI	39
6	IKKE-VESTLIGE INDVANDRERES FRIVILLIGE ARBEJDE	45

INDLEDNING

Dette arbejdsnotat redegør for nogle foreløbige resultater fra en igangværende undersøgelse af udviklingen i danskernes frivillige arbejde fra 2004 til 2012. Resultaterne skal tages med forbehold, da analyserne endnu ikke er endeligt afsluttet.

Formålet med det samlede forskningsprojekt er at belyse ændringer i den danske befolknings frivillige indsats siden 2004, hvor den første omfattende undersøgelse blev gennemført i regi af det internationale Johns Hopkins University Comparative Nonprofit Sector Project (Koch-Nielsen m.fl., 2005).

Den aktuelle undersøgelse har været gennemført som et follow-up-studie af Johns Hopkins undersøgelsen med de definitioner af frivilligt arbejde og klassifikationer af organisationsområder, der var gældende for denne undersøgelse. Undersøgelsen er således gennemført med identiske metoder med henblik på at sikre en så stor grad af sammenlignelighed mellem de to undersøgelsesår som muligt.

Undersøgelsens kvantitative data er indhentet gennem telefoninterview med et repræsentativt udsnit af den danske befolkning i alderen 16 år og derover. Undersøgelsen blev gennemført i efteråret 2012 og havde en svarprocent på 67 svarende til 2.809 opnåede svar. For at opnå større viden om ikke-vestlige indvandrers frivillige arbejde blev der endvidere foretaget en oversampling af respondenter fra denne gruppe, hvil-

ket resulterede i yderligere 960 gennemførte interview svarende til en svarprocent på 44 pct.. Kun ikke-vestlige indvandrere, der har opholdt sig mindst 5 år i Danmark, og som har tilstrækkelige dansk kundskaber til at interviewet kunne gennemføres på dansk, deltog i denne del af undersøgelsen. SFI-Survey har stået for dataindsamlingen i begge tilfælde.

Spørgeskemaet, der ligger til grund for undersøgelsens analyser, kan se på forskernetværket CiFri's hjemmeside: www.cifri.dk.

I dette arbejdsnotat belyses nogle udvalgte hovedresultater fra undersøgelsen af den danske befolknings frivillige arbejde:

- omfanget af frivilligt arbejde i den danske befolkning
- de frivilliges sociodemografiske -og økonomiske profil
- sammenhængen mellem foreningsmedlemskab og frivilligt arbejde
- det frivillige arbejdes regi
- ikke-vestlige indvandrers frivillige arbejde

I løbet af foråret 2014 udkommer en samlet rapport fra forskningsprojektet, der mere grundigt dokumenterer undersøgelsens resultater.

Det samlede forskningsprojekt har været støttet af en bevilling fra Socialministeriets "Pulje til forskning i civilsamfund og frivillighed" og dataindsamlingen af en bevilling fra Det Obelske Familiefond.

FRIVILLIGT ARBEJDE

TORBEN FRIDBERG

HVAD ER FRIVILLIGT ARBEJDE?

I denne undersøgelse anvender vi samme afgrænsning af frivilligt arbejde, som blev lagt til grund for befolkningsundersøgelsen i 2004. Frivilligt arbejde forstås her som en aktivitet, der:

- er ulønnet (dog med mulighed for kompensation for udgifter)
- er frivillig (fx ikke aktivering)
- udføres i en organisatorisk sammenhæng, som godt kan være en offentlig eller privat virksomhed
- er til gavn for andre end en selv og den nærmeste familie
- er aktiv (dvs. medlemskab af en organisation er ikke nok).

Det er vigtigt at bemærke sig, at der i denne forståelse af frivilligt arbejde ikke lægges vægt på, at der skal være en *bensigt om at hjælpe* andre, men at det altså skal være til gavn for andre. Helt uformelle hjælpeaktiviteter medregnes ikke, idet der kræves en vis organisatorisk struktur som baggrund for indsatsen.

Det er en vigtig del af formålet med denne undersøgelse at kunne belyse udviklingen i omfang og karakter af befolkningens deltagelse i frivilligt arbejde. I undersøgelsen er der derfor spurgt om deltagelsen i frivilligt arbejde på nøjagtig samme måde, som det blev gjort i 2004-undersøgelsen. Intervieweren har først læst følgende tekst op for respondenterne:

Her kommer nogle spørgsmål om frivilligt ulønnet arbejde. Frivilligt ulønnet arbejde kan udføres på mange områder. Ofte er det for frivillige foreninger og organisationer, men det kan også finde sted for en offentlig og privat virksomhed.

Ulønnet frivilligt arbejde kan bestå i mange forskellige ting: Man kan træne et fodboldhold, man kan også være museumsvagt, samle penge ind, sidde i bestyrelsen i grundejerforeningen, i skolebestyrelsen, være frivillig på et værested og meget andet. Frivilligt arbejde er ikke den hjælp, du giver til familie og nære venner. Der arbejdes frivilligt på mange områder i samfundet. Arbejder du frivilligt inden for ...?

Herefter nævnes så 14 områder, som det frivillige arbejde kan være udført inden for. Områderne følger den såkaldte ICNPO-klassifikation; International Classification of Nonprofit Organizations (Salamon m.fl., 2003). For hvert område er der nogle eksempler på, hvad der kunne høre under de forskellige områder. Områderne drejer sig om Kulturområdet, Idrætsområdet, Fritidsområdet i øvrigt, Uddannelse, undervisning og forskning, Sundheds- og sygdomsområdet, Det sociale område, Miljøområdet, Bolig- og lokalsamfundsområdet, Rådgivning og juridisk bistand, Politik og partiforeninger, Internationale aktiviteter, Religion og kirke og Andet.

Der er i spørgeskemaet gjort en del ud af at fremhæve frivilligt arbejdes mangesidighed, bl.a. at det drejer sig om meget mere end socialt, frivilligt arbejde, at det ikke behøver at foregå i foreningsregi, men at det adskiller sig fra hjælp til venner og familie. Det fremgår også, at *medlemskab* af en forening ikke er tilstrækkeligt; der skal ydes et konkret stykke arbejde som fx at sidde i en bestyrelse.

I 2012 er der endvidere spurgt om:

Har du inden for det seneste år udført ulønnet frivilligt arbejde, som har været tidsafgrænset? For eksempel hjulpet med at afvikle et sportsarrangement eller en festival, samlet penge ind en dag til en bestemt organisation, hjulpet med at samle affald ind el.lign.?

Til sidst er der spurgt om frivillige aktiviteter på nettet, som udelukkende foregår på nettet, og som ikke er knyttet til det ordinære frivillige arbejde i en forening eller organisation.

Interviewerne har læst følgende tekst op for respondenterne:

Nu kommer nogle spørgsmål om aktiviteter på nettet, som kan opfattes som frivilligt ulønnet arbejde.

I dag er det også muligt at udføre frivilligt ulønnet arbejde over Internet, det vil sige uden at mødes ansigt til ansigt. For eksempel kan man skrive artikler til Wikipedia, lave rådgivning via en chatfunktion, være lektiehjælper på nettet, organisere kampagner, moderere diskussioner og lave blogs for foreninger/organisationer, programmere software til open source sammen med andre med mere.

Vi tænker her ikke på privat brug af nettet, som at opdatere egen hjemmeside, blog eller Facebook-side. Heller ikke på arbejde med en forenings hjemmeside og andre internetaktiviteter knyttet til det ordinære frivillige arbejde i en forening eller organisation.

OMFANG AF BEFOLKNINGENS FRIVILLIGE ARBEJDE

Undersøgelsen viser, at ca. en tredjedel af befolkningen i alderen 16 år og derover udfører frivilligt arbejde inden for mindst ét af de 14 nævnte områder. I 2012-undersøgelsen er der, ligesom i 2004, for hvert af de 14 områder spurgt, om man i det hele taget arbejder frivilligt, om man har gjort det inden for det sidste år, samt om man har arbejdet frivilligt inden for den sidste måned.

I 2012 svarede i alt 38 pct. bekræftende på, at de arbejder frivilligt. 35 pct. har arbejdet frivilligt inden for det seneste år, og 25 pct. har gjort det inden for den seneste måned. Disse andele er helt de samme, som viste sig i undersøgelsen fra 2004 (se tabel 2.1). Det viser sig således,

at når man spørger på nøjagtigt samme måde som i befolkningsundersøgelsen i 2004, så synes der ikke at være tale om hverken en vækst eller et fald i andelen af befolkningen, der udfører frivilligt arbejde.

TABEL 2.1

Andelen af den danske befolkning, som har udført frivilligt arbejde. 2004 og 2012. Procent.

	2004	2012
Arbejder frivilligt	38	38
Udført frivilligt arbejde inden for det seneste år	35	35
Udført frivilligt arbejde inden for den seneste måned	26	25

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012.

Udover at spørge om deltagelse i frivillige aktiviteter inden for de 14 områder, blev respondenterne i 2012-undersøgelsen, som nævnt ovenfor, også spurgt, om de inden for det seneste år havde udført frivilligt arbejde, som har været tidsafgrænset som fx hjulpet med at afvikle et sportsarrangement eller en festival, samlet penge ind en dag til en bestemt organisation, hjulpet med at samle affald ind eller lignende. Som det fremgår af tabel 2.2, er det 20 pct. af befolkningen, der har oplyst, at de har deltaget i tidsafgrænset frivilligt arbejde. Fire ud af fem af disse har endvidere angivet, at de ikke har opgivet noget af dette frivillige arbejde i de tidligere spørgsmål om frivilligt arbejde på forskellige områder. Samlet bliver det til, at i alt 43 pct. af befolkningen i alderen 16 år og derover har udført enten frivilligt arbejde inden for mindst ét af de 14 områder og/eller har udført tidsafgrænset frivilligt arbejde inden for det seneste år.

Endelig er der i 2012 spurgt om frivilligt arbejde på nettet inden for det seneste år. Som nævnt er der i indledningen gjort en del ud af at præcisere, at det ikke drejer sig om arbejde med en forenings hjemmeside eller andre internetaktiviteter, som er knyttet til det ordinære frivillige arbejde i en forening eller organisation, men om aktiviteter som alene forgår på nettet, som fx at skrive artikler til Wikipedia eller lave rådgivning via en chatfunktion. I alt 2 pct. af den voksne befolkning har svaret bekræftende på dette spørgsmål (se tabel 2.2). En del af disse har svaret, at de også har angivet dette frivillige arbejde i de tidligere spørgsmål om frivilligt arbejde inden for de forskellige områder.

TABEL 2.2

Andelen af den danske befolkning, som har udført frivilligt arbejde inden for det seneste år. Mænd og kvinder. 2012. Procent.

	Mænd	Kvinder	Samtlige
Frivilligt arbejde på mindst ét af de 14 områder	36	33	35
Frivilligt arbejde, som har været tidsafgrænset (fx hjulpet med at afvikle et sportsarrangement eller en festival, samlet penge ind en dag til en bestemt organisation, hjulpet med at samle affald ind el. lign.).	21	18	20
Har ikke oplyst noget af dette frivillige arbejde i de tidligere spørgsmål om frivilligt arbejde på forskellige områder	17	15	16
I alt frivilligt arbejde inklusive tidsafgrænset arbejde	45	41	43
Frivilligt arbejde på nettet	3	2	2
Har ikke oplyst noget af dette frivillige arbejde i de tidligere spørgsmål om frivilligt arbejde på forskellige områder	2	1	1
I alt frivilligt arbejde inklusive tidsafgrænset arbejde eller frivilligt arbejde på nettet.	46	41	43
Antal	1.308	1.501	2.809

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Da det samtidigt er en meget lille andel af befolkningen, der udfører frivilligt arbejde alene på nettet, bliver resultatet, at den samlede andel af den voksne befolkning, der udfører frivilligt arbejde, ikke øges. Denne undersøgelse viser således, at det alt i alt er 43 pct. af den voksne befolkning i Danmark, der inden for det seneste år har udført enten frivilligt arbejde på mindst ét af de 14 områder og/eller har udført tidsafgrænset frivilligt arbejde inden for det seneste år og/eller har udført frivilligt arbejde i forbindelse med aktiviteter, som alene foregår på nettet.

Denne nye befolkningsundersøgelse viser således, at når man måler omfanget af frivilligt arbejde på nøjagtig samme måde, som det blev gjort i 2004, så viser det sig, at der er en fuldstændig stabilitet i befolkningens deltagelse i frivilligt arbejde. Forklaringen på dette resultat hænger formodentlig sammen med, at hvad der her forstås ved frivilligt arbejde er klart for respondenterne, efter at interviewererne har læst den indledende tekst op. For hvert af områderne bliver der endvidere nævnt nogle eksempler, som er med til at definere og afgrænse de enkelte områder. Denne måde at spørge til deltagelse i frivilligt arbejde kræver mange spørgsmål, og det er derfor også en dyr metode i interviewtid. Men den detaljerede fremgangsmåde sikrer på den ene side, at respondenterne kommer i tanke om en eventuel frivillig indsats, som de måtte yde på de forskellige områder, og fremgangsmåden udelukker på den anden side "gratis" ja-svar, som respondenterne kunne give, for fx. at fremstille sig selv positivt over for interviewererne, eller fordi respondenterne selv synes, at de burde lave noget frivilligt arbejde. Metoden udelukker tilsyn-

ladende også en del helt tidsafgrænsede frivillige aktiviteter, som fx en dag med raslebøssen i forbindelse med en pengeindsamling eller deltagelse ved afviklingen af et specielt arrangement, som fx en musikfestival eller lignende. Spørgsmålene om frivilligt arbejde inden for de 14 områder lægger op til, at respondenter tænker på mere vedvarende arbejde med en organisatorisk tilknytning til en forening eller organisation eller måske en offentlig institution og ikke på en eventuel meget tidsafgrænset indsats, som man måske lidt tilfældigt er kommet ind i via andre persons (venners eller familiemedlemmers) tilknytning til den arrangerende organisation eller institution for det tidsafgrænsede arrangement. En stor del af disse aktiviteter kommer således kun frem i denne undersøgelse, når der spørges helt specifikt til sådanne tidsafgrænsede aktiviteter.

Som det fremgår af tabel 2.2, er det 35 pct. af den voksne befolkning, der inden for det seneste år har udført frivilligt arbejde inden for mindst ét af de 14 områder. De 14 områder, som der er blevet spurgt om i undersøgelsen, fremgår af tabel 2.3. Her er også nævnt eksempler på, i hvilke sammenhænge det frivillige arbejde kan forekomme inden for.

Den enkelte person kan have udført frivilligt arbejde på flere områder, hvorfor en sammenlægning af andelen vil overstige de 35 pct., der alt i alt har udført frivilligt arbejde inden for det seneste år.

TABEL 2.3

Andelen af den voksne befolkning 16 år og derover, som har udført frivilligt arbejde inden for det seneste år på forskellige områder. 2004 og 2012. Procent.

Område:	2004	2012
Kulturområdet (fx museer, lokalhistoriske arkiver, sangkor)	3	5
Idrætsområdet (fx sportsklubber, danseforeninger, svømmehaller)	11	11
Fritidsområdet i øvrigt (fx hobbyforeninger, slægtsforskning, spejder)	5	3
Uddannelse, undervisning og forskning (skolebestyrelse, voksen- og fritidsundervisning, husholdningsforening).	3	4
Sundheds- og sygdomsområdet (fx bloddonor, patientforening, krisehjælp).	3	4
Det sociale område (fx pensionistforeninger, væresteder, flygtningevenner, daginstitutionsbestyrelser).	3	3
Miljøområdet (fx naturfredning, dyreværn, selvejende haver).	1	1
Bolig og lokalsamfundsområdet (fx beboerforeninger, antenneforeninger, grundejerforeninger)	6	5
Fagligt arbejde og erhvervs- og brancheorganisationer (fx fagforbund, handelsstandsforening, turistforening)	3	2
Området omhandlende rådgivning og juridisk bistand (fx forbrugerorganisationer, menneskerettigheder, retshjælp)	0	1
Politik og partiforeninger (fx vælgerforeninger, græsrodsorganisationer)	1	1
Internationale aktiviteter (fx humanitære, freds og solidaritetsorganisationer)	2	2
Religion og kirke (fx menighedsarbejde, søndagsskole)	2	2
Andre områder	3	4
Frivilligt arbejde i alt	35	35
Antal	3.134	2.809

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012.

Tabellen viser, at idrætsområdet er det absolut største område, idet 11 pct. af den voksne befolkning har arbejdet frivilligt på dette område inden for det seneste år. Herefter følger bolig og lokalsamfund (fx i beboer- og grundejerforeninger) og kulturområdet. På hvert af disse to områder har 5 pct. af befolkningen lagt en frivillig indsats inden for det seneste år. 3 pct. af befolkningen har arbejdet frivilligt inden for det sociale område. Også dette område dækker en bred vifte af aktiviteter som fx pensionistforeninger, væresteder og besøgsvenner, men også bestyrelsesarbejde eller andre aktiviteter i forbindelse med børnenes daginstitutioner. De 3 pct. af befolkningen i alderen 16 år og derover svarer til ca. 135.000 personer, der har arbejdet frivilligt på det sociale område inden for det seneste år. På sundheds- og sygdomsområdet er det 4 pct. af den voksne befolkning, der har været frivillige. Det drejer sig fx om arbejde i patient- og pårørendeforeninger, men også bloddonorer indgår i denne opgørelse.

Tabellen viser også, at andelene af frivillige på de forskellige områder i 2012 er på næsten fuldstændigt samme niveau som i 2004. Der er således også inden for de enkelte områder tale om en meget stor stabilitet i andelene af den voksne befolkning, der lægger en frivillig indsats på hvert af disse områder.

Inden for hvert af de 14 områder, som det frivillige arbejde udføres på, blev der stillet en række spørgsmål til alle, som havde arbejdet frivilligt inden for det seneste år. Blandt andet er der spurgt om, hvilken slags arbejde inden for det pågældende område det drejer sig om, og der er nævnt en række forskellige opgaver, som de frivillige har kunnet svare ja eller nej til at udføre på det pågældende område (se tabel 2.4). Der var således mulighed for at svare ”ja” til de forskellige opgavetyper, uanset hvor hyppigt den foretages, eller hvor meget den enkelte opgavetype fylder i den samlede frivillige indsats.

Tabel 2.4 omfatter andelene af den voksne befolkning, der inden for det seneste år har udført de forskellige typer af frivillige arbejdsopgaver på mindst ét af de 14 områder. Som det fremgår af tabellen, er det udvalgs-, bestyrelsesarbejde eller rådsarbejde, der er den mest hyppigt nævnte frivillige arbejdsopgave, hvor 18 pct. af den voksne befolkning har deltaget i sådant arbejde inden for det seneste år i 2012. Næstmest hyppige aktivitet drejer sig om rent praktisk arbejde (fx rengøring, indkøb, køkken- eller caféarbejde, vedligeholdelse eller kørsel), som 15 pct. har udført. 12 pct. har udført sekretariatsarbejde eller administrativt arbejde (fx e-mail korrespondance, telefonpasning, vedligeholde hjemmeside, referatskrivning, bogføring eller registrering af nye medlemmer eller frivillige). Lige så store andele har deltaget i frivillig oplysnings- eller informationsvirksomhed samt i aktiviteter omfattende uddannelse, undervisning, holdlederskab eller instruktion.

Tabellen viser endvidere, at andelene af befolkningen, der har udført de forskellige arbejdsopgaver i 2012, er på næsten fuldstændigt samme niveau som i 2004. Heller ikke med hensyn til antallet af forskellige opgaver, som de frivillige har udført inden for det sidste år, synes der at være ændringer. De frivillige har i 2012 oplyst, at de har udført tre af de nævnte opgaver i gennemsnit. Det er samme gennemsnit som i 2004. Også med hensyn til hvilke arbejdsopgaver de frivillige udfører på de 14 områder, er der altså tale om en næsten fuldstændig stabilitet fra 2004 til 2012.

TABEL 2.4

Andele af befolkningen, som inden for det seneste år har udført forskellige frivillige arbejdsopgaver. 2004 og 2012. Procent.

Arbejdsopgave	2004	2012
Udvalgs-, bestyrelsesarbejde eller rådsarbejde	18	18
Sekretariatsarbejde eller administrativt arbejde (fx e-mail-korrespondance, telefonpasning, vedligeholdelse hjemmeside, referatskrivning, bogføring eller registrering af nye medlemmer eller frivillige)	13	12
Andet praktisk arbejde (fx rengøring, indkøb, køkken- eller caféarbejde, vedligeholdelse eller kørsel)	17	15
Oplysnings- eller informationsvirksomhed	11	12
Politisk arbejde eller kampagneaktivitet	4	4
Uddannelse, undervisning, holdlederskab eller instruktion	10	12
At yde personlig omsorg, deltage i besøgstjeneste eller at være kontaktperson (på social- eller sundhedsområdet)	4	4
At være kontaktperson	1	2
Rådgivning, retshjælp eller at være bisidder	11	10
At skaffe midler ved ansøgninger, penge- eller tøjindsamlinger, salg i genbrugsbutikker, basarer o.l.	8	9
Vagttjeneste (fx brandslukning, redningsarbejde eller frivilligt arbejde i hjemmeværnet)	2	2
Andet	5	7
Gennemsnitligt antal opgavetyper	3	3
Antal	3.134	2.809

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012.

Det frivillige arbejde i bestyrelser og udvalg fylder relativt meget på de fleste af de 14 områder, som det fremgår af tabel 2.5. Den største andel af frivillige med bestyrelsesarbejde findes på bolig og lokalsamfundsområdet, hvor 90 pct. af de frivillige udfører udvalgs-, bestyrelsesarbejde eller rådsarbejde. På uddannelsesområdet gælder det 71 pct. Mindste andel findes på sundhedsområdet, hvor 35 pct. af de frivillige udfører bestyrelsesarbejde. På de øvrige områder er det omkring halvdelen af de frivillige, der udfører bestyrelsesarbejde mv.

Det er ligeledes en stor andel af de frivillige på alle områder, der udfører praktiske opgaver som fx rengøring, indkøb, køkken eller café arbejde, vedligeholdelse eller kørsel. Den største andel findes på fritidsområdet, hvor 65 pct. af de frivillige udfører sådanne praktiske opgaver.

Tabellen viser også, at der er en vis overensstemmelse mellem områdets formål og karakter, og hvilke arbejdsopgaver som de frivillige hyppigt udfører på området. I idrætsforeningerne er det relativt mange af de frivillige, som udfører opgaver i forbindelse med uddannelse, undervisning, holdlederskab eller instruktion. Det gør 58 pct. af de frivillige på idrætsområdet. Til gengæld er det relativt få af de frivillige på idrætsom-

rådet, der arbejder med oplysnings- eller informationsvirksomhed eller med rådgivning.

Området med fagligt arbejde og erhvervs- og brancheorganisationer (fx fagforbund, handelsstandsforeninger, turistforeninger) er i tabellen slået sammen med området for politik og partiforeninger. På disse områder samlet er det 65 pct. af de frivillige, der udfører oplysnings- eller informationsvirksomhed eller politisk arbejde eller kampagneaktiviteter.

Spørgsmålet om at være kontaktperson har været formuleret lidt anderledes på sundhedsområdet og området med frivilligt socialt arbejde. Frivillige på disse områder er spurgt, om de ”yder social omsorg, deltager i besøgstjeneste eller er kontaktpersoner”. På det sociale område er det godt halvdelen (53 pct.), der udfører et sådant arbejde. På sundhedsområdet er det lidt færre (39 pct.).

Samlet er det 25 pct. af de frivillige, der arbejder med at skaffe midler ved ansøgninger, penge- eller tøjindsamlinger, salg i genbrugsbutikker, basarer o.l. På det kombinerede politiske og faglige område, hvor også internationale aktiviteter er placeret, er det 43 pct. af de frivillige, der har opgaver med at skaffe midler. På uddannelsesområdet er det kun 23 pct.

De frivillige har i gennemsnit anvendt 16 timer inden for den seneste måned på frivilligt arbejde inden for et eller flere af de 14 områder. Det svarer til knapt 4 timer om ugen. Der er imidlertid en meget stor spredning på, hvor megen tid der anvendes på frivilligt arbejde. Som det fremgår af tabel 2.6 har halvdelen af de frivillige brugt mindre end 10 timer inden for den seneste måned på frivilligt arbejde. Hver fjerde har brugt mere end 20 timer, og nogle lægger rigtigt megen tid i frivilligt arbejde, svarende til et fuldtidsarbejde eller mere.

TABEL 2.5

Andelen af frivillige på de enkelte områder, som udfører forskellige arbejdsopgaver. 2012. Procent.

Område:	Udvalg/ bestyrelse	Sekretariat/ administration	Praktisk arbejde	Skaffe midler	Oplysning/ politiske aktiviteter	Uddannelse/ instruktør	Kontaktperson/ besøgsven	Rådgivning/ retshjælp	Antal
Kultur	56	51	50	37	54	31	38	14	137
Idræt	47	36	47	24	9	58	35	6	301
Fritid	66	45	65	30	54	49	45	15	85
Sundhed	35	21	42	31	25	26	39	14	108
Socialt	53	35	56	31	35	24	53	17	98
Politisk (fagligt politisk, internationalt)	64	43	36	43	65	42	42	26	109
Uddannelse	71	38	43	23	49	43	43	23	120
Bolig og lokalsamfund	90	65	53	25	36	18	47	12	146
Andre områder (miljø, religion, rådgivning, andre)	49	35	55	28	41	33	32	11	179
Frivilligt arbejde i alt	51	35	45	25	35	34	35	11	971

Anm.: En person kan godt være frivillig på flere forskellige områder, hvorfor ovenstående antal ikke summer til 971, der er det samlede antal personer, der er frivillige på mindst ét område.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Der er en del forskel mellem områderne på, hvor megen tid der bliver anvendt på frivilligt arbejde. Som det fremgår af tabel 2.6, havde de frivillige på kulturområdet brugt 16 timer i gennemsnit inden for den seneste måned. På idrætsområdet var det lidt mindre, nemlig 13 timer. På det sociale område drejede det sig om 14 timer i gennemsnit, mens op mod halvdelen af de frivillige på det sociale område (43 pct.) havde brugt mindre end 5 timer inden for den seneste måned. På sundhedsområdet havde de frivillige kun anvendt 8 timer inden for den seneste måned i gennemsnit, hvilket hænger sammen med, at 60 pct. af de frivillige havde brugt mindre end 5 timer. Også på uddannelsesområdet og på bolig- og lokalsamfundsområdet drejede det sig om 8 timer i gennemsnit. På disse områder er det ligeledes mange af de frivillige, ca. halvdelen, der havde brugt mindre end 5 timer inden for den seneste måned. Mest tid bliver der i gennemsnit lagt på fritidsområdet, hvor de frivillige havde brugt 25 timer i gennemsnit inden for den seneste måned.

TABEL 2.6

Tid brugt på frivilligt arbejde blandt dem, som har udført frivilligt arbejde seneste måned, særskilt for område. 2012.

Område:	1-4 timer	5-9 timer	10-19 timer	20- timer	I alt	Gns. antal timer	Antal
Kultur	26	22	25	27	100	16	96
Idræt	27	23	28	22	100	13	222
Fritid	25	20	29	25	99	25	55
Sundhed	60	18	9	13	100	8	45
Socialt	43	14	24	19	100	14	72
Politisk							
(fagligt politisk, internationalt)	41	17	23	19	100	13	69
Uddannelse	52	25	14	9	100	8	77
Bolig og lokalsamfund	49	24	16	11	100	8	96
Andre områder							
(miljø, religion, rådgivning, andre)	37	21	18	23	99	14	142
Frivilligt arbejde i alt	29	21	24	26	100	16	704

Anm.: En person kan godt være frivillig på flere forskellige områder, hvorfor ovenstående antal ikke summer til det samlede antal personer, der er frivillige på mindst ét område.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

I 2004 havde de frivillige i gennemsnit anvendt 17 timer inden for den seneste måned på frivilligt arbejde. I 2012 er det som nævnt 16 timer i gennemsnit. Der synes således at være tale om en mindre nedgang i den gennemsnitlige tid, som bliver anvendt på frivilligt arbejde. Nedgangen synes at være størst på gruppen af ”andre områder”, som det fremgår af tabel 2.7. Her er gennemsnittet faldet fra 18 timer til 13 timer.

På social- og sundhedsområdet er den gennemsnitlige tid gået ned fra 15 timer til 12 timer inden for den seneste måned. På de øvrige områder er der kun mindre ændringer i den anvendte tid fra 2004 til 2012. På bolig- og lokalsamfundsområdet, synes der at være tale om lille vækst i, hvor megen tid de frivillige anvender på det frivillige arbejde.

TABEL 2.7

Tid brugt på frivilligt arbejde blandt dem, som har udført frivilligt arbejde seneste måned. 2012.

Område:	Gennemsnitligt antal timer seneste måned	
	2004	2012
Fritid (kultur, idræt, fritid)	17	16
Socialt (sundhed, sociale område, rådgivning)	15	12
Politisk (fagligt politisk, internationalt)	15	13
Uddannelse	8	8
Bolig og lokalsamfund	7	8
Andre områder (miljø, religion, andre)	18	13
Frivilligt arbejde i alt	17	16

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012.

HVEM ER DE FRIVILLIGE?

Det er lidt flere mænd end kvinder, der arbejder frivilligt. Som det fremgår af tabel 3.1, er det 36 pct. af mændene og 33 procent af kvinderne, der har arbejdet frivilligt inden for det seneste år på mindst ét af de 14 områder. I de yngste aldersgrupper op til aldersgruppen 26-35 år er andelen af frivillige imidlertid lidt større blandt kvinderne end blandt mændene. I aldersgruppen 55-65 år og især i aldersgruppen 66-75 år er andelen af frivillige signifikant større blandt mændene end blandt kvinderne.

For både mænd og kvinder gælder det, at deltagelse i frivilligt arbejde mest hyppigt finder sted i aldersgruppen 36-45 år. Det er de travle årgange, som ikke alene bliver trukket ind i frivilligt arbejde gennem deres egne aktiviteter og interesser, men også gennem børnenes aktiviteter. De mindste andele af frivillige findes i den yngste aldersgruppe og for kvindernes vedkommende også i den ældste aldersgruppe. Andelene i de øvrige aldersgrupper ligger tæt på gennemsnittet.

TABEL 3.1

Andelen af frivillige inden for det seneste år, særskilt for køn og aldersgrupper. 2012. Procent.

	16-25 år	26-35 år	36-45 år	46-55 år	56-65 år	66-75 år	76 år og derover	Alle
Mænd	22	29	48	37	38	41	34	36
Kvinder	26	37*	41	35	29**	30**	27	33**
Alle	24	34	44	36	33	35	30	35
Antal	384	388	520	515	488	359	155	2.809

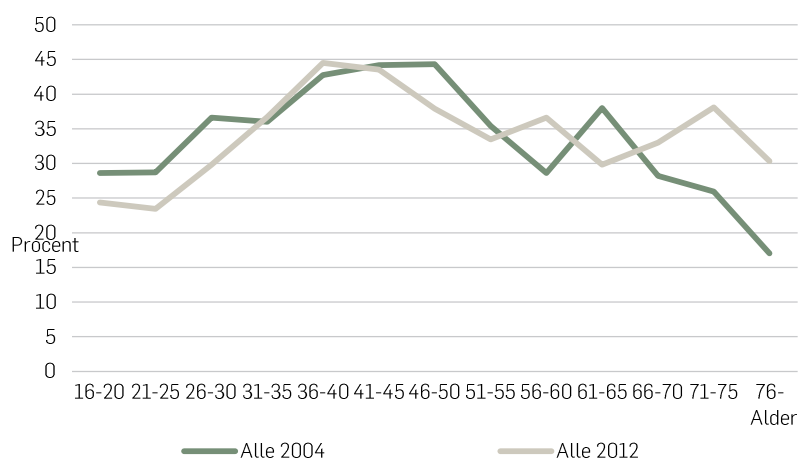
Anm.: * Indikerer et signifikansniveau på mindre end 5 pct., ** på mindre end 1 pct. og *** på mindre end 0,1 pct. ved en χ^2 uafhængighedstest af forskel mellem mænd og kvinder.

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012.

Figur 3.1 viser andelen af frivillige inden for det seneste år særskilt for 5-års aldersgrupper i 2004 og 2012. Her fremgår det, at andelen af frivillige er blevet lidt mindre i de yngre aldersgrupper. Det gælder op til gruppen af 36-40-årige. Til gengæld er andelen af frivillige blevet lidt større i de ældste aldersgrupper fra de 70-årige og derover. I de mellemste aldersgrupper er der kun tale om mindre ændringer.

FIGUR 3.1

Andele frivillige inden for det seneste år, særskilt for aldersgrupper. 2004 og 2012. Procent

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012.

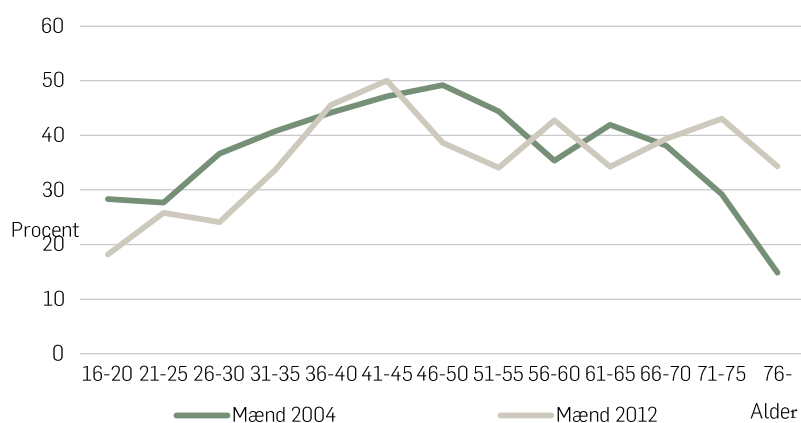
Denne ændring i alderssammensætningen af de frivillige har fundet sted både for mænd og kvinders vedkommende. Figur 3.2 og figur 3.3 viser andelen af frivillige henholdsvis mænd og kvinder i 2004 og 2012. Igen er det frivilligt arbejde inden for det seneste år særskilt for 5-års aldersgrupper, der vises. Blandt yngre mænd er andelen lidt lavere i 2012 op til og med 31-35-års alderen. Blandt de yngre kvinder er det kun blandt de 21-25-årige, at andelen af frivillige er blevet mindre i 2012. I de ældre aldersgrupper er andelen af frivillige blevet større i aldersgrupperne over 70 år. For kvindernes vedkommende i aldersgrupperne over 65 år.

I 2004 var det samlet 38 pct. af mændene og 32 af kvinderne, der havde arbejdet frivilligt inden for det seneste år. I 2012 er det, som det fremgår af tabel 3.1, 36 pct. af mændene og 33 pct. af kvinderne. Der er således en tendens til, at forskellen mellem de to køns deltagelse i frivilligt arbejde bliver mindre og måske er på vej til at vende. Tendensen understreges af, at andelen af kvinder, der er frivillige, er større end andelen af mænd i de yngre aldersgrupper, og at dette gør sig gældende længe op i aldersgrupperne i 2012, end det var tilfældet i 2004. I 2004 var andelen blandt kvinder større frem til 25-års alderen. I 2012 er det frem til 35-års alderen. Men det skal bemærkes, at andelen af frivillige i de yngre årgange er lidt mindre i 2012 end i 2004 for både mænd og kvinder, men nedgangen har været større for mændenes vedkommende end for kvindernes.

I de ældste årgange har der til gengæld været en vækst i andelen af frivillige blandt både mænd og kvinder. En vækst som ikke har ændret på forskellen mellem mænds og kvinders deltagelse i disse aldersgrupper.

FIGUR 3.2

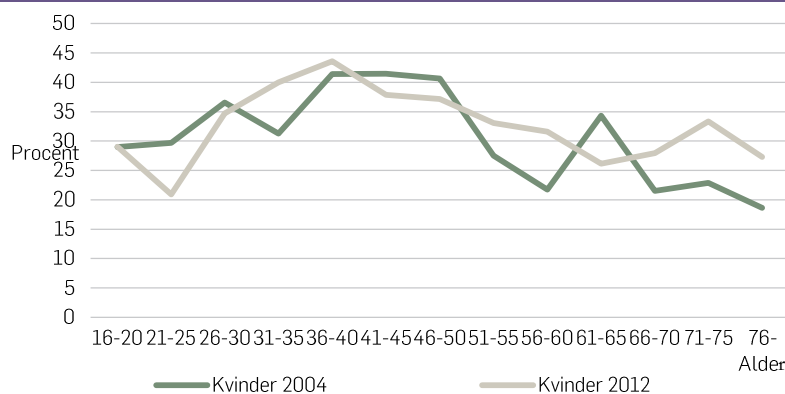
Andele frivillige inden for det seneste år blandt mænd 16 år og derover, særskilt for aldersgrupper. 2004 og 2012. Procent.

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012

FIGUR 3.3

Andele frivillige inden for det seneste år blandt kvinder 16 år og derover, særskilt for aldersgrupper. 2004 og 2012. Procent.

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012

Ligesom det fremgik af 2004-undersøgelsen finder man pæne andele af befolkningen, der har udført frivilligt arbejde inden for det seneste år i alle grupper af befolkningen, men der er også nogle systematiske forskel-

le i den frivillige deltagelse, som det fremgår af tabel 3.2. Tabellen viser for det første andelen, der har været frivillige inden for det seneste år inden for mindst ét af de 14 områder, der indgår i undersøgelsen. For det andet indgår den gennemsnitlige tid anvendt på frivilligt arbejde inden for seneste måned samt resultatet af en logistisk regressionsanalyse omfattende andelen af frivillige i de medtagne befolkningsgrupper.

Af tabellen fremgår det således, at der er klare sammenhænge mellem uddannelse og frivilligt arbejde. Jo højere uddannelse, jo større andele finder man, der arbejder frivilligt. I gruppen uden en erhvervsuddannelse er det 26 pct., der har arbejdet frivilligt inden for det seneste år. I gruppen med en lang videregående uddannelse er andelen dobbelt så stor. Denne forskel er i øvrigt blevet større siden 2004. Andelen af frivillige i gruppen med en lang videregående uddannelse er vokset fra 45 pct. i 2004 til 51 pct. i 2012. Tabellen viser endvidere, at andelen blandt uddannelsessøgende kun er lidt større end blandt, dem, der ingen uddannelse har, men som det fremgår af regressionsanalysen, er forskellen signifikant, selv når man har taget hensyn til de øvrige forhold, som hænger sammen med deltagelse i frivilligt arbejde. Til gengæld bruger de frivillige uden en erhvervsuddannelse i gennemsnit mere tid på det frivillige arbejde, end de frivillige gør i de øvrige uddannelsesgrupper. Frivillige uden en erhvervsuddannelse havde i gennemsnit brugt 23 timer den seneste måned. Frivillige med en lang videregående uddannelse havde ”kun” brugt 13 timer i gennemsnit.

Det fremgår endvidere, at sandsynligheden for at være frivillig er noget større, hvis der er hjemmeboende børn under 18 år i husstanden. 42 pct. af alle med børn under 18 år har været frivillige inden for det seneste år, mod 32 pct. af befolkningen uden børn under 18 år. De frivillige børneforældre bruger til gengæld noget mindre tid end andre frivillige på det frivillige arbejde. Frivillige uden børn i hjemmet havde brugt 19 timer i gennemsnit den seneste måned. Blandt børneforældrene var det 11 timer i gennemsnit.

Der er en klar sammenhæng mellem tilknytning til arbejdsmarkedet og sandsynligheden for at deltage i frivilligt arbejde. 30 pct. af befolkningen, der ikke er i arbejde, har været frivillig inden for det seneste år. I gruppen i arbejde med en arbejdsuge på op til 40 timer finder man, at 36 pct. er frivillige, og i gruppen med en arbejdsuge på mere end 40 timer drejer det sig om 43 pct.. De frivillige med en lang arbejdsuge bruger til gengæld noget mindre tid på det frivillige arbejde end de frivillige i

de øvrige grupper. I gennemsnit har de brugt 11 timer den seneste måned. Frivillige uden arbejde havde i gennemsnit brugt dobbelt så lang tid, nemlig 22 timer.

TABEL 3.2

Andelen af forskellige grupper i befolkningen, der har arbejdet frivilligt inden for det seneste år. Procent. De frivilliges tid brugt på frivilligt arbejde seneste måned. Gennemsnit. Sandsynligheden for at arbejde frivilligt. Odds Ratio estimeret fra logistisk regression. 2012.

	Andel frivillige seneste år	Antal	Frivilliges tid på frivilligt arbejde. Gns.	Logistisk regression parameter- estimeret	Odds Ratio esti- mater	P
Konstant				-1,06241		***
Alle	35	2.809	16			
Mænd	36	1.308	16	0,1928	1.213	*
Kvinder	33	1.501	16	reference		
16-29 år	26	525	15	-0,4418	0,643	*
30-49 år	41	990	12	-0,0477	0,953	
50-65 år	33	780	18	-0,1365	0,872	
66 + år	34	514	22	reference		
Under uddannelse	28	339	17	0,4583	1.581	*
Ingen erhvervsuddannelse	26	452	23	reference		
Faglig uddannelse el.lign.	34	752	16	0,2791	1.322	*
Kort videregående uddannelse	28	300	13	0,0452	1.046	
Mellemlang videregående uddannelse	40	620	17	0,5274	1.694	***
Lang videregående uddannelse	51	344	13	0,8535	2.348	***
Har børn under 18 år	42	836	11	0,2676	1.307	*
Har ikke børn under 18 år	32	1.973	19	reference		
Ikke i arbejde	30	1.257	22	reference		
Arbejder 1-40 timer om ugen	36	1.192	13	0,071	1.074	
Arbejder over 40 timer	43	360	11	0,1751	1.191	
Hovedstaden eller forstæder	38	563	18	reference		
Større provinsby m. forstæder	34	860	16	-0,0961	0,908	
Mindre provinsby	33	679	16	-0,12	0,887	
Bymæssig bebyggelse	33	323	16	-0,134	0,875	
Landdistrikt	36	377	13	-0,0135	0,987	
Mindre social tillid	29	704	17	-0,2855	0,752	**
Mellem social tillid	34	826	14	-0,0856	0,918	
Stor social tillid	38	1.255	17	reference		
Politik meget vigtigt	37	220	24	-0,0148	0,985	
Politik vigtigt	36	757	17	-0,0785	0,925	
Politik lidt vigtigt	35	1.299	14	-0,0212	0,979	
Politik slet ikke vigtigt	31	508	16	reference		
Religion meget vigtigt	53	149	21	0,9814	2.668	***
Religion vigtigt	37	358	16	0,3345	1.397	*
Religion lidt vigtigt	35	1.067	17	0,1929	1.213	*
Religion slet ikke vigtigt	31	1.207	14	reference	1.213	

Anm.: *** Mindre end 0,1 pct. sandsynlighed for at parameter er 0. ** Mindre end 1 pct. * Mindre end 5 pct. sandsynlighed.

Frivillighedsundersøgelsen fra 2004 viste, at der var en vis sammenhæng mellem urbanisering og deltagelsen i frivilligt arbejde. Andelen af frivillige var størst i landdistrikter og bymæssige bebyggelser og mindst i hovedstaden. Denne sammenhæng findes ikke i denne nye undersøgelse. Tværtimod finder man i 2012 den største andel af frivillige i hovedstaden med forstæder og de mindste andele i de mindre provinsbyer og i bymæssige bebyggelser. Forskellene er dog små og ikke statistisk signifikante, når man i øvrigt tager hensyn til uddannelsesniveau, alder og de øvrige forhold, der indgår i regressionsanalysen. Også den gennemsnitlige tid, som de frivillige anvender på frivilligt arbejde, er størst i hovedstaden med forstæder, og mindst i landdistrikterne.

I forskning omkring samfundets sociale kapital bliver den sociale kapital i reglen operationaliseret som en kombination af omfanget af deltagelse i frivilligt arbejde og graden af generel social tillid til andre mennesker. I undersøgelsen indgår et af de spørgsmål, som sædvanligvis bruges til at måle generel social tillid: ”Mener du, at de fleste mennesker i det store og hele er til at stole på, eller kan man ikke være for forsigtig, når man har med andre mennesker at gøre? Giv din vurdering på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at man ikke kan være for forsigtig, og 10 betyder, at de fleste mennesker er til at stole på”. Som det fremgår af tabellen (tabel 3.2) er der da også en sammenhæng mellem deltagelse i frivilligt arbejde og social tillid. Andelen af frivillige inden for det seneste år øges fra 29 pct. i gruppen med mindre social tillid til 38 pct. i gruppen med stor social tillid.

Af undersøgelsen fra 2004 fremgik det endvidere, at der er en sammenhæng mellem politisk interesse og frivillighed samt kirkegang og frivillighed. Spørgsmålene har været formuleret lidt anderledes i 2012, men som det fremgår viser også denne undersøgelse, at den del af befolkningen, der finder, at politik er vigtigt i deres liv mere hyppigt arbejder frivilligt. Tilsvarende gælder det, at den del af befolkningen, der finder, at religion er vigtigt mere hyppigt arbejder frivilligt end de grupper, der ikke finder, at religion er vigtigt i deres liv. 53 pct. af den del af befolkningen, der mener, at religion er meget vigtigt i deres liv har arbejdet frivilligt inden for det seneste år. Det skal dog bemærkes, at det kun er en lille del af befolkningen, der oplyser, at religion er et meget vigtigt område i deres liv.

Regressionsanalysen viser, at ikke alle de her nævnte forhold har en selvstændig sammenhæng med andelen, som har været frivillige in-

den for det seneste år. Hverken arbejdsmarkedstilknytning, urbanisering eller politisk interesse har signifikante sammenhænge med frivilligheden, når man i øvrigt tager hensyn til forskelle i uddannelsesniveau, alder, social tillid og opfattelsen af, at religion er et vigtigt område i deres liv. Største sammenhænge findes mellem andelen af frivillige og forskelle i uddannelsesniveau. Sandsynligheden for at have arbejdet frivilligt inden for det seneste år er betydeligt større blandt grupperne med mellemlange eller lange videregående uddannelser end blandt grupperne med mindre uddannelse. Endelig fremgår det af analysen, at mænd stadig lidt mere ofte er frivillige end kvinder, samt at de yngste aldersgrupper lidt mindre hyppigt er frivillige end befolkningen i de øvrige aldersgrupper.

Tabel 3.3 viser andelen af frivillige blandt mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper og uddannelsesgrupper på forskellige områder for det frivillige arbejde. Som det fremgår, så er det især inden for det store idrætsområde, at man finder, at mænd mere hyppigt end kvinder arbejder frivilligt. 14 pct. af alle mænd har været frivillige inden for det seneste år på idrætsområdet. Blandt kvinder drejer det sig om 8 pct. På det sociale område og på boligområdet er det til gengæld signifikant flere kvinder end mænd, der har været frivillige inden for det seneste år.

Der er endvidere en del forskelle mellem aldersgrupperne, i hvor store andele der arbejder frivilligt inden for forskellige områder. På kulturområdet øges frivilligheden med stigende alder. På idrætsområdet er det i de mellemste aldersgrupper, at man finder flest frivillige. På det sociale område er det især i den ældste aldersgruppe, at mange er frivillige. 8 pct. af de ældre i alderen 66 år og derover har været frivillige på det sociale område inden for det seneste år.

TABEL 3.3

Andelen af frivillige på forskellige områder. Særsilt for køn, alder og uddannelse. 2012. Procent.

Område	Kultur	Idræt	Fritid	Sundhed	Socialt	Politik/ fagligt	Uddannelse	Bolig	Andet	Alle områder	Antal
<i>Køn</i>		***			**		***	**		**	
Mænd	5	14	3	4	3	4	3	6	8	36	1.308
Kvinder	5	8	3	4	4	4	5	4	6	33	1.501
<i>Alder</i>	***	***			***		***	***	***	***	
16-29	2	9	2	4	1	3	3	2	3	26	525
30-49	3	15	4	4	3	4	8	7	8	41	990
50-65	7	9	3	4	2	5	2	6	7	33	780
66 +	8	6	2	3	8	4	2	5	10	37	514
<i>Uddannelse</i>	***	**		*		**	***	***	***		
Under uddannelse	3	10	2	4	2	4	4	1	4	28	339
Ingen erhvervsuddannelse	3	6	2	2	5	3	2	3	7	26	452
Faglig uddannelse el.lign.	3	12	3	3	4	3	3	6	7	34	752
Kort videregående uddannelse	5	10	5	4	3	4	3	5	4	28	300
Mellemlang videregående uddannelse	7	12	3	5	4	4	5	6	7	40	620
Lang videregående uddannelse	10	14	4	6	3	8	10	10	12	51	344
Alle	5	11	3	4	3	4	4	5	7	35	2.809

Anm.: Anm.: χ^2 uafhængighedstest. *** Mindre end 0,1 pct. sandsynlighed. ** Mindre end 1 pct. sandsynlighed. * Mindre end 5 pct. sandsynlighed.
 Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Endelig træder uddannelsesforskellene også frem ved en sammenligning af de frivillige på de enkelte områder for frivilligt arbejde. Relativt mange i befolkningen med en lang videregående uddannelse udfører frivilligt arbejde på kulturområdet, nemlig 10 pct., og de er ligeledes mere hyppigt frivillige end de øvrige uddannelsesgrupper på en række af de øvrige områder. Det gælder således idrætsområdet, sundhedsområdet, området med politisk eller fagligt arbejde, uddannelsesområdet, boligområdet samt ”andre områder”. På det sociale område findes denne forskel mellem uddannelsesgrupperne derimod ikke. Her er endda en tendens til, at andelen af frivillige er lidt større i grupperne med mindre uddannelse end i grupperne med en videregående uddannelse.

Som nævnt i kapitel 2 er det godt en tredjedel af den voksne befolkning, der inden for det seneste år har udført frivilligt arbejde og i alt 38 pct. af den voksne befolkning, der har oplyst at lave frivilligt arbejde på mindst ét af de i alt 14 frivillighedsområder. Hertil kommer, at yderligere 8 pct. af befolkningen har oplyst, at de inden for det seneste år har deltaget i en kortvarig eller meget tidsafgrænset frivillig indsats, eller at de evt. har udført en frivillig aktivitet, som udelukkende finder sted på nettet. Det er således i alt 56 pct. af befolkningen, der ikke udfører frivilligt arbejde ifølge denne opgørelse. En stor del af de ikke-frivillige (21 pct.) har imidlertid tidligere været engageret i frivilligt arbejde, som det fremgår af tabel 3.4. Det er således to tredjedele af den voksne befolkning, der enten er eller har været frivillige inden for det seneste år eller tidligere har været frivillige. Tilbage bliver, at 33 pct. af befolkningen aldrig har været frivillige. Denne andel svarer til andelen i 2004, hvor man fandt, at 34 pct. af den voksne befolkning aldrig havde været frivillige. Inddragelsen i 2012-undersøgelsen af frivillige, der inden for det seneste år har udført en tidsafgrænset frivillig indsats samt af frivillige, der udelukkende har udført en rent netbaseret frivillig aktivitet, ændrer således ikke på andelen af befolkningen, der aldrig har deltaget i frivilligt arbejde.

TABEL 3.4

Andele af befolkningen, der arbejder frivilligt, tidligere har udført frivilligt arbejde og aldrig har arbejdet frivilligt. Særsilt for forskellige grupper. 2012. Procent.

Anledning	Arbejder frivilligt	Har arbejdet frivilligt tids-afgrænset seneste år	Har tidligere udført frivilligt arbejde	Har aldrig udført frivilligt arbejde	I alt	Antal
<i>Køn*</i>						
Mænd	39	9	22	30	100	1.306
Kvinder	36	8	21	35	100	1.500
<i>Alder***</i>						
16-29	30	13	20	37	100	524
30-49	44	9	21	27	100	990
50-65	36	7	24	32	100	779
66 +	37	3	20	40	100	513
<i>Uddannelse***</i>						
Under uddannelse	32	13	21	34	100	338
Ingen erhvervsuddannelse	28	6	19	48	100	451
Faglig	36	8	23	33	100	751
Kort videregående uddannelse	32	9	27	32	100	300
Mellemlang videregående uddannelse	45	8	22	26	100	620
Lang videregående uddannelse	53	7	16	24	100	344
Alle frivillige	38	8	21	33	100	2.804

Anm.: χ^2 uafhængighedstest. *** Mindre end 0,1 pct. sandsynlighed. ** Mindre end 1 pct. sandsynlighed. * Mindre end 5 pct. sandsynlighed.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen 2012.

De største andele, der aldrig har arbejdet frivilligt, findes i de ældste og de yngste aldersgrupper. Som det fremgår af tabel 3.4, er der en klar omvendt sammenhæng mellem uddannelseslængde og andele af ikke-frivillige, der afspejler den klare sammenhæng mellem uddannelsesniveau og deltagelse i frivilligt arbejde, som er fremgået tidligere i dette kapitel.

På spørgsmålet ”Kunne du tænke dig at deltage i frivilligt ulønnet arbejde, hvis nogen bad dig om det?” er det 45 pct. af samtlige ikke-frivillige, der svarer ’ja’ (se tabel 3.5). Det er nøjagtigt den samme andel, som i 2004. Under denne overordnede stabilitet gemmer sig imidlertid en underliggende ændring, idet der siden 2004 er blevet færre blandt de ikke-frivillige unge og flere blandt de ikke-frivillige ældre, der kunne tænke sig at arbejde frivilligt, hvis nogen bad dem om det.

TABEL 3.5

Andelen af de ikke-frivillige, der kunne tænke sig at deltage i frivilligt arbejde, hvis nogen bad dem om det. 2012. Procent.

	16-25 år	26-35 år	36-45 år	46-55 år	56-65 år	66-75 år	76 år og derover	Alle 2012	Alle 2004
Mænd	55	58	45	46	38	29	15	44	42
Kvinder	60	62	49	48	46	28	13	46	48
									**
Alle	58	60	47	47	43	28	14	45	45
Antal	221	212	232	274	268	211	94	1.512	1.916

Anm.: * Indikerer et signifikansniveau på mindre end 5 pct., ** på mindre end 1 pct. og *** på mindre end 0,1 pct. ved en χ^2 uafhængighedstest af forskel mellem mænd og kvinder.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

FORENINGSMEDLEMSSKAB OG FRIVILLIGT ARBEJDE

LARS SKOV HENRIKSEN

I den historiske forskning om den frivillige sektor og dens betydning i de skandinaviske lande er der bred enighed om, at foreningsmedlemsskabet udgør et væsentligt udgangspunkt for at forstå det frivillige engagement i disse lande. Det karakteristiske har her været, at den enkelte har været knyttet til en organisation eller forening som medlem, og at det frivillige arbejde har været tæt knyttet til medlemsskabet.

I undersøgelsen har vi både i 2004 og i 2012 stillet de frivillige følgende spørgsmål: ”Er du medlem af den forening eller organisation, som du udfører frivilligt arbejde for?”

Tabel 4.1 giver en oversigt over andelen af befolkningen, der har arbejdet frivilligt på de forskellige områder samt den andel af de frivillige, der samtidig har været medlem af den forening eller organisation, de har udført det frivillige arbejde for på de enkelte områder i henholdsvis 2004 og 2012. Bemærk at den enkelte person kan arbejde frivilligt på flere områder og således både arbejde frivilligt som medlem og som ikke-medlem.

TABEL 4.1

Andel frivillige på områder, samt andel der er medlem af den forening de arbejder frivillige for. Procent. 2004 og 2012.

	2004		2012	
	Andel frivillige	Andel medlemmer	Andel frivillige	Andel medlemmer
Kulturområdet	3	76	5	68
Idrætsområdet	11	83	11	71
Fritidsområdet	5	78	3	72
Uddannelse	3	40	4	32
Sundhed	3	48	4	34
Det sociale område	3	48	4	51
Miljøområdet	1	73	1	59
Bolig- lokalsamfund	6	91	5	90
Fagligt arbejde	3	94	2	89
Rådgivning	0	80	1	72
Politik	1	94	1	96
Internationale aktiviteter	2	63	2	53
Religion og kirke	2	82	2	86
Andre områder	3	57	4	56
Frivilligt arbejde i alt	35	79	35	70
Antal	3.134		2.809	

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012

Som det fremgår af tabellen, og som vi også tidligere har vist i arbejdsnotatet, er andelen af befolkningen, der har arbejdet frivilligt meget stabil både totalt og på de enkelte frivilligområder.

Ser man imidlertid på andelen af de frivillige, der har udført frivilligt arbejde som medlem, er der i samme periode sket en væsentlig ændring. Den samlede andel af det, vi kan kalde ”medlemsfrivillighed”, dvs. den andel af det frivillige arbejde, der bliver udført af personer, der samtidig er medlemmer af den organisation, de arbejder frivilligt for, er faldet fra 79 procent til 70 procent, og denne forskel er signifikant (Difference in proportions-test (= 1 pct.)). Dette svarer til de norske erfaringer, hvor andelen af medlemsfrivillige i perioden 1997 til 2009 også er gået ned (Wollebæk og Sivesind, 2010: 77).

Indtrykket bekræftes, hvis man ser på udviklingen i andelen af befolkningen, der udelukkende har arbejdet frivilligt som medlem fra 2004 til 2012 (tabel 4.2). Hvor 24 procent af befolkningen i 2004 udelukkende arbejdede frivilligt som medlem, er denne andel faldet til 20 procent i 2012. Samtidig er andelen, der udelukkende har arbejdet som ikke-medlem steget fra 8 til 11 pct. Begge disse forskelle er signifikante (Difference in proportions-test (= 1 pct.)).

TABEL 4.2

Andele af befolkningen 16 år og derover, der har arbejdet som frivilligt som medlem eller ikke som medlem. Procent. 2012.

	Har arbejdet frivilligt udelukkende som medlem	Har arbejdet frivilligt både som medlem og ikke-medlem	Har udelukkende arbejdet frivilligt som ikke-medlem	Har ikke arbejdet frivilligt	I alt	Antal
2004	24	3	8	65	100	3.134
2012	20	4	11	65	100	2.809

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012.

Andelen af befolkningen, der har arbejdet både som medlem og ikke-medlem, ligger i perioden på et stabilt niveau på ca. 3-4 pct..

Noget kunne altså tyde på, at den klassiske medlemsmodel er under pres. Man skal i tolkningen af tallene dog huske på, at selvom det frivillige arbejde ikke udføres af personer, der samtidig er medlemmer af organisationen, så kan arbejdet stadig foregå i regi af frivillige foreninger. Det ser vi nærmere på i næste kapitel.

Ser vi på udviklingen på de enkelte områder i tabel 4.1, er der tre områder, der skiller sig ud ved at fastholde en høj andel medlemsfrivillige. Det gælder områderne politik, fagbevægelse og bolig- og lokalsamfund. På disse områder er det frivillige arbejde i både 2004 og 2012 tæt knyttet til det at være medlem. På disse områder er godt 90 pct. af de frivillige samtidig medlemmer. Det, som er karakteristisk for disse områder er, at de politiske partier, fagforeninger, boligselskaber, grundejerforeninger mv. som medlemsorganisationer fortsat er omdrejningspunktet for den frivillige indsats. På disse områder er der ikke alternativer til medlemsmodellen, og mange frivillige er også, hvad man kunne kalde ”organisationsfrivillige”, dvs., at man er engageret i bestyrelse eller udvalg, hvor man varetager organisationens interesser. Også området religion og kirke fastholder en høj andel medlemsfrivillige, nemlig godt 85 pct..

Tilbagegangen for medlemsfrivilligheden er markant på kultur-, idræts- og fritidsområdet, hvor ca. 70 pct. af de frivillige samtidig er medlemmer i 2012, hvilket er en nedgang på gennemsnitligt ca. 10 procentpoint i forhold til 2004. Det ser altså ud til, at en større andel af det frivillige arbejde på de områder, der udgør den største del af den frivillige sektor, udføres af frivillige, som ikke samtidig er medlem. Man kan antage, i hvert fald på idrætsområdet, som også er det område, hvor tilbagegangen

er størst, at en del af de ikke-medlemsfrivillige her udgøres af forældre til børn, der er aktive i disse organisationer.

Det sociale område og sundhedsområdet er tilsyneladende karakteriseret ved to forskellige tendenser. De to områder lå helt ens i 2004, men mens socialområdet har fastholdt en andel af medlemsfrivillige på ca. 50 pct., så er sundhedsområdet det enkeltområde, hvor tilbagegangen har været størst, nemlig fra knap 50 pct. til ca. en tredjedel. Forventningen var, at udviklingen ville være ens på de to områder, og at begge ville være karakteriseret ved tilbagegang. Det skyldes, at den velfærdspolitiske diskussion i den periode, vores undersøgelse dækker, har været intenst rettet mod rekruttering af flere frivillige til omsorgs- og hjælpeopgaver på netop disse områder. Forventningen var derfor, at der generelt på begge områder ville være sket en udvikling væk fra den medlemsbaserede frivillighed og i retning af en løsere tilknytning. Dette ser ud til kun at være tilfældet på sundhedsområdet, hvor udviklingen til gengæld har været meget markant.

Det er vanskeligt at vide, hvad der forklarer den forskellige udvikling på de to områder. Det er muligt, at betydningen af medlemsskab har været diskuteret mere indgående på det sociale område, og at dette har været med til at fastholde betydningen af frivilligt medlemsskab. Det er også muligt, at forklaringen ligger i, at sundhedsområdet har været karakteriseret ved organisationsændringer i undersøgelsesperioden, der har trukket den frivillige indsats væk fra medlemsskabet. I forbindelse med kommunalreformen i 2007 blev en række forebyggelsesopgaver overført fra de daværende amter til kommunerne, og det er muligt, at denne administrative og politiske ændring har betydet, at større andele af de frivillige er blevet trukket ind i aktiviteter og indsatser, der organiseres i projekter eller offentligt-frivillige partnerskaber, fx patientskoler, patientstøtteordninger, indsatser for psykisk syge og lignende, og som er løsere koblet til de frivillige organisationer og medlemsskabet og måske også mere professionaliserede.

Endelig er det kendetegnende, at områder som miljø og internationale aktiviteter også er karakteriseret ved markante tilbagegange for medlemsfrivilligheden. Begge områder står højt på den politiske dagsorden og udgør moderne arenaer for politisk mobilisering, men samtidig er organisationerne karakteriseret ved at være relativt professionaliserede og med et mindre stærkt socialiseringspotentiale.

TABEL 4.3

Sandsynligheden for at arbejde frivilligt uden at være medlem. 2012.

	Koefficient	Odds Ratio	P
Konstant	-0,191		
Mænd	-0,330	0,719	**
Kvinder	reference		
16-29 år	0,198	1,219	
30-49 år	reference		
50-65 år	-0,658	0,518	***
66 + år	-0,572	0,565	*
Under uddannelse	-0,514	0,598	
Ingen erhvervsuddannelse	0,568	1,764	**
Faglig uddannelse el. lign.	reference		
Kort videregående uddannelse	-0,348	0,706	
Mellemlang videregående uddannelse	0,0512	1,053	
Lang videregående uddannelse	-0,333	0,717	
Hovedstaden	-0,0357	0,965	
Provinsbyer med forstæder	reference		
Bymæssige bebyggelser	-0,526	0,591	**
Landdistrikter	-0,372	0,689	
Har børn under 18	0,631	1,880	***
Har ikke børn under 18	reference		
Ikke i arbejde	reference		
Arbejder 1-40 timer	-0,530	0,589	**
Arbejder over 40 timer	-0,648	0,523	**
Antal	966		

Anm.: *p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Afslutningsvis skal vi se på, om der er bestemte karakteristika ved de frivillige, der korrelerer med, om man har arbejdet frivilligt uden at være medlem. Det gør vi i regressionsanalysen i tabel 4.3, hvor betydningen af køn, alder, uddannelse, bosted, børn og tilknytning til arbejdsmarkedet undersøges i en samlet model, hvor vi kontrollerer for disse faktorerers indbyrdes sammenhæng. I analysen sammenlignes de ikke-medlemsfrivillige med alle øvrige frivillige. Modellen forsøger altså at forudsige sandsynligheden for, at en frivillig arbejder frivilligt uden at være medlem af den organisation, arbejdet udføres for. Den multivariate analyse viser, at især to faktorer øger sandsynligheden for frivilligt arbejde uden samtidig at være medlem af den organisation, arbejdet udføres for.

Det forhold, der viser sig at have størst selvstændig betydning, er, om respondenter har børn under 18 år. Sammenlignet med gruppen, der ikke har børn under 18 år, har respondenter med børn under 18 år næsten dobbelt så høj sandsynlighed (odds 1, 88) for at arbejde frivilligt uden at være medlem.

Alder har også en selvstændig betydning. Sammenlignet med referencegruppen af 30-49-årige har især de 50-65-årige en signifikant lavere sandsynlighed for at lave ikke-medlemsbaseret frivilligt arbejde. Det betyder omvendt, at det ikke-medlemsbaserede frivillige arbejde forekommer hyppigere blandt de yngre end blandt de ældre.

At netop alder og børn er de faktorer, hvor vi finder de stærkeste sammenhænge, kan tyde på, at to forskellige mekanismer er i spil.

At frivilligt arbejde uden medlemskab domineres af forældre med børn under 18 år har man også fundet i den norske befolkningsundersøgelse (Wollebæk og Sivesind, 2010: 82). Den sandsynlige mekanisme er her, at hjemmeboende børn virker som et medium, der trækker forældrene ind på den frivillige arena, når der er brug for at understøtte børnenes aktiviteter, uanset om dette så er i frivilligt foreningsregi eller fx i regi af folkeskoler. Forælderrollen i denne livsfase, hvor børnene er små og mellemstore, øger altså sandsynligheden for at arbejde frivilligt uden at være medlem.

At alder er lineært forbundet med medlemsfrivillighed, sådan at sandsynligheden for medlemsfrivillighed øges med alderen, kan dog tyde på, at det ovenstående livsfaseargument (tilstedeværelsen af børn og den tilhørende forælderrolle) skal suppleres med en anden forklaring. At de yngre, uafhængigt af tilstedeværelsen af børn, er mere tilbøjelige til at arbejde frivilligt, uden samtidig at være medlem, kan tyde på, at kommende generationer af frivillige lægger mindre vægt på eller vælger medlemsskabet fra.

DET FRIVILLIGE ARBEJDES REGI

LARS SKOV HENRIKSEN

Frivilligt arbejde udføres ofte i regi af frivillige foreninger. Men ikke udelukkende. Der laves også frivilligt arbejde i offentlige institutioner, fx i relation til skoler og børnehaver. Ligeledes finder vi frivilligt arbejde i regi af private virksomheder, fx i relation til fagforeninger eller idræt på arbejdspladsen.

I perioden fra 2004 til 2012 er der kommet mere fokus på det frivillige arbejde, der finder sted uden for foreningsregi. For eksempel har kommunerne i stigende omfang efterspurgt frivillig indsats på plejehjem, og hos private virksomheder er der opstået en stigende interesse for såkaldt ”corporate volunteering”. Vi er derfor interesseret i at undersøge, om der i perioden fra 2004 til 2012 er sket forskydninger i det regi, som det frivillige arbejde finder sted i. Hvis det er rigtigt, at interessen for frivilligt arbejde er stigende uden for foreningsregi, vil vi forvente at finde relativt mere frivilligt arbejde i regi af offentlige institutioner og virksomheder – og relativt mindre i regi af foreninger. Dette vil også være forventeligt ud fra analysen i forrige kapitel, der viste, at en mindre andel af det frivillige arbejde bliver udført af frivillige, der samtidig er medlem af den organisation, de udfører arbejdet for.

TABEL 5.1

De frivillige inden for de enkelte områder fordelt efter det frivillige arbejdes regi. Procent. 2004 og 2012.

2012	Kultur	Idræt	Fritid	Uddannelse	Sundhed	Socialt	Miljø	Bolig	Fagligt	Rådgivende	Politik	Internationalt	Religion	Andre	Alle frivillige
En frivillig for- ening/organisation	65	85	85	20	27	51	63	60	41	33	87	65	29	52	54
En selvejende institution	16	11	8	28	12	14	13	23	23	28	4	18	8	14	15
En offentlig institution	10	2	1	44	56	23	25	1	5	6	4	8	11	18	18
Folkekirken eller andre religiøse samfund	2	0	0	2	0	3	0	0	0	6	0	5	51	1	4
En erhvervsvirksomhed	1	1	0	2	1	1	0	3	23	6	0	0	2	5	3
Andet	5	0	6	4	5	8	0	12	9	22	4	5	0	10	7
	99	99	100	100	101	100	101	99	101	101	99	101	101	100	100
2004	Kultur	Idræt	Fritid	Uddannelse	Sundhed	Socialt	Miljø	Bolig	Fagligt	Rådgivende	Politik	Internationalt	Religion	Andre	Alle frivillige
En frivillig for- ening/organisation	69	87	76	15	40	44	57	65	45	60	88	71	29	49	57
En selvejende institution	14	7	16	22	13	14	21	25	17	13	6	20	32	10	17
En offentlig institution	11	3	3	56	38	32	14	3	18	0	3	2	6	25	16
Folkekirken eller andre religiøse samfund	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	2	24	1	2
En erhvervsvirksomhed	1	3	3	3	7	2	0	3	13	20	3	2	1	6	5
Andet	5	0	1	4	2	5	7	4	6	7	0	4	7	8	4
	100	100	99	100	100	100	99	100	99	100	100	101	99	99	101

Kilde: Frivillighedsundersøgelserne 2004 og 2012.

I undersøgelsen er de personer, der har arbejdet frivilligt, blevet stillet følgende spørgsmål: "Udføres arbejdet for en frivillig forening eller organisation, for en selvejende institution, for en offentlig institution, for Folkekirken eller andre religiøse samfund eller for en erhvervsvirksomhed?" Respondenterne har også haft mulighed for at svare, at det finder sted i "andet" regi.

I tabel 5.1 har vi opgjort, hvilket regi det frivillige arbejde finder sted i fordelt på de enkelte frivilligområder.

Tabellen viser, at 57 pct. af de frivilliges indsats i 2004 fandt sted i regi af en forening, mens dette niveau i 2012 er 54 pct.. Denne forskel er imidlertid ikke signifikant (ved en difference in proportions test). Også hvad angår det andet "non-profit regi", de selvejende institutioner, er der i perioden tale om stort set ens niveauer, nemlig 17 pct. i 2004 mod 15 pct. i 2012. Heller ikke den andel af de frivilliges arbejde, der finder sted i regi af en offentlig institution, henholdsvis 16 pct. i 2004 og 18 pct. i 2012, har ændret sig signifikant.

Selvom det overordnende mønster kunne tyde på, at der sker forskydninger i den forventede retning, så tillader resultaterne os ikke at konkludere dette. Snarere maner resultaterne til eftertanke: Foreningsregi er stadig det dominerende regi, og selvom der har været et markant fald i medlemsfrivilligheden, som belyst i forrige kapitel, så viser den nærværende analyse, at selvom de frivillige i mindre omfang arbejder frivilligt som medlemmer, så arbejder de i stort omfang stadig frivilligt i regi af foreningerne og de selvejende institutioner.

Vi finder heller ikke nogen ændringer, hvad angår frivilligt arbejde i virksomhedsregi. Mens andelen i 2004 var 5 pct., er den i 2012 på 3 pct. Igen er denne forskel ikke signifikant. Og igen skal man være opmærksom på, at såkaldt "corporate volunteering", hvor ansatte får fri i en del af deres arbejdstid til at gøre en frivillig indsats, ofte finder sted i regi af en frivillig organisation. Det typiske arrangement drejer sig i sådanne tilfælde om, at der indgås et partnerskab mellem en virksomhed og en frivillig organisation, som de ansatte i virksomheden forpligter sig til at yde en nærmere specificeret indsats for. I et sådant tilfælde vil den frivillige indsats typisk deklareres som udført i regi af en forening.

Hvis vi dernæst ser på fordelingen på de enkelte frivilligområder med udgangspunkt i tallene for 2012, er det næppe overraskende, at foreningen som omdrejningspunkt står stærkest på idræts- og fritidsområdet. På disse områder suppleres foreningen hovedsageligt alene med selv-

ejende institutioner. Dette gælder også på boligområdet og det internationale område, hvor foreninger i kombination med selvejende institutioner er klart dominerende. På boligområdet finder vi også en stor andel af "andet", hvilket kan skyldes, at en del respondenter har været i tvivl om, hvorvidt eksempelvis en almennyttig boligforening er en privat eller en offentlig organisation. Også på området politik står foreningsregi uanstøt.

Kulturområdet er mere blandet, selvom foreningsregi også her er det mest fremtrædende. Men her suppleres dette regi i større omfang med både selvejende og offentlige institutioner. Det er et billede, der også ses på undervisningsområdet, som er det område, hvor de selvejende institutioner står stærkest. Det kan her dreje sig om både friskoler, privatskoler, dag- og aftenskoler samt højskoler. På undervisningsområdet står offentligt regi naturligvis også stærkt med en andel på 44 procent, hvilket peger på, at der udføres ganske meget frivilligt arbejde i regi af folkeskolerne. Også på miljøområdet står det offentlige for en relativ høj andel, idet ca. en fjerdel af det frivillige arbejde på dette område foregår i offentligt regi. Man kan forestille sig, at dette eksempelvis kan omfatte projekter omkring energi, grøn omstilling, naturvejledning, skrald, parker og anlæg mm.

På social- og sundhedsområdet finder vi den samme markante forskellighed, som vi også så i forhold til medlemsfrivilligheden. Mens omkring halvdelen af det frivillige arbejde på socialområdet udføres i foreningsregi, gælder det kun for ca. en fjerdedel på sundhedsområdet. Omvendt udføres mere end halvdelen af det frivillige arbejde på sundhedsområdet i regi af det offentlige. Dette er et meget bemærkelsesværdigt resultat, der viser, hvor dominerende det offentlige er blevet som igangsætter og organisator af frivilligt arbejde på dette område. Det kan her dreje sig om frivilligt arbejde på eksempelvis sygehuse og patientskoler.

Hvad angår frivilligt arbejde i virksomhedsregi viser det sig, at dette i hovedsagen drejer sig om arbejde på området fagligt arbejde samt erhvervs- og brancheorganisationer. Alle øvrige områder er helt marginale. Knap en fjerdel af det frivillige arbejde, der relaterer sig til fagligt arbejde samt erhvervs- og brancheorganisationer, foregår i regi af private virksomheder.

På området religion dominerer Folkekirken eller andre religiøse samfund ikke overraskende som regi for det frivillige arbejde. Cirka

halvdelen af det frivillige arbejde på dette område foregår således i kirkeligt regi.

Området rådgivning og juridisk bistand, der omfatter forbrugerorganisationer, menneskerettigheder, retshjælp og lignende er også et relativt blandet område, hvor foreninger i kombination med selvejende institutioner dog er klart dominerende med en samlet andel på ca. 60 procent, men også med en høj andel af ”andet regi” på over 20 procent, samt mindre, men ikke uvæsentlige andele, der foregår i både offentlig, kirkelig og virksomhedsregi. Det peger på, at sådanne frivillige indsatser ubesværet kan implementeres i mange forskellige sammenhænge.

Hvis vi afslutningsvis ser på udviklingen fra 2004 til 2012 på de enkelte delområder, kan vi se, at der på rigtig mange områder er tale om forholdsvis små ændringer, mens enkelte områder er karakteriseret ved bemærkelsesværdigt store forandringer. Det er med andre ord udviklingen på få områder, der rykker ved gennemsnittet, mens flertallet af områder er karakteriseret ved stabilitet.

Sundhedsområdet står for en relativ stor andel af ændringen i retning af offentligt regi. Mens andelen af frivilligt arbejde på sundhedsområdet, der foregik i offentligt regi, var på 38 pct. i 2004, er andelen i 2012 steget til 56 pct. Også området rådgivning ser ud til at have rykket sig ud af foreningsregi. Hvor 60 pct. af det frivillige arbejde på dette område fandt sted i foreningsregi i 2004, er det nu kun ca. 33 pct. En del af området rådgivning er rykket ind i regi af selvejende institutioner (op fra 13 til 28 pct.). Man skal også bemærke, at kategorien ”andet” på dette område i 2012 står for en meget større andel end i 2004 (op fra 7 til 22 pct.). På miljøområdet står det offentlige også for en større andel i 2012, nemlig 25 pct., hvilket er en stigning fra 14 pct. i 2004. Her er der dog også tale om en mindre stigning i foreningsregi, mens det selvejende regi taber andele.

På det sociale område er det overraskende, at udviklingen går imod den generelle tendens. Hvor der i 2004 var 41 pct. af det frivillige arbejde der her foregik i foreningsregi, er andelen i 2012 steget til ca. 50 pct. Omvendt er andelen i offentligt regi faktisk faldet fra 32 til 23 pct. Andelen i regi af selvejende institutioner er i perioden stabil omkring 14 pct.

På området religion er den store forandring, at Folkekirken og andre religiøse samfund står for en markant større andel i 2012, nemlig godt 50 pct., mod ca. 25 pct. i 2004. Den største del af denne ændring ser

ud til at kunne forklares ved en samtidig bevægelse væk fra de selvejende institutioner. Hvor vidt der her er tale om en reel forandring eller en ændring i respondenternes svarmønster kan være vanskeligt at sige.

IKKE-VESTLIGE INDVANDRERES FRIVILLIGE ARBEJDE

HANS-PETER-QVIST

I forbindelse med Frivillighedsundersøgelsen 2012 er der foretaget en oversampling af ikke-vestlige indvandrere, der har opholdt sig mindst 5 år i Danmark, og som havde tilstrækkelige dansk kundskaber til at kunne gennemføre interviewet på dansk, hvilket har resulteret i 960 gennemførte interview med denne gruppe af indvandrere. Fordelen ved at foretage en oversampling er, at der opnås en større stikprøve, hvilket gør det muligt at undersøge ikke-vestlige indvandreres frivillige engagement i Danmark mere præcist og detaljeret, end det har været muligt i tidligere undersøgelser.

Tidligere skandinavisk forskning viser, at ikke-vestlige indvandrere er signifikant mindre aktive i frivilligt arbejde, sammenlignet med den øvrige befolkning (Andersen, 2011; Christensen, 2008; Eimhjellen & Seggaard, 2010; Svedberg, von Essen, & Jegermalm, 2010). Nærværende undersøgelse bekræfter dette, idet undersøgelsen viser, at 21 pct. af de ikke-vestlige indvandrere i Danmark har været frivillige inden for det seneste år sammenlignet med 35 pct. blandt den øvrige befolkning ($\chi^2 = 7,65$, $df = 1$, $p < 0,001$). Dette stemmer overens med tallene i rapporten "Medborgerskab i Danmark", der er udført af Jørgen Goul Andersen (2011) for det daværende Ministerium for Flygtninge, Indvandrere og Integration, der viser, at 26 pct. med indvandrerbaggrund arbejder frivilligt, mens det samme gør sig gældende for 44 pct. blandt den øvrige be-

folkning. Det ser ud til, at ” Medborgerskab i Danmark”-rapporten generelt estimerer en lidt større andel af befolkningen, der arbejder frivilligt, men at forholdet mellem indvandrere og den øvrige befolkning er nogenlunde ens i de to undersøgelser.

Selvom nærværende undersøgelse viser, at ikke-vestlige indvandrere samlet set deltager med en lavere rate, kan der være væsentlige forskelle inden for de enkelte frivillighedsområder. Kigger vi på tallene (tabel 6.1) på de enkelte områder, kan vi da også se, at forskellen i frivillig deltagelse i særlig grad gør sig gældende på visse områder.

TABEL 6.1

Frivillige og medlemskab af den forening, man arbejder frivilligt for, særskilt på område. Ikke-vestlige indvandrere sammenlignet med den øvrige befolkning. Procent. 2012.

	Ikke-vestlige indvandrere		Øvrig befolkning	
	Andel	Medlemmer	Andel	Medlemmer
Kulturområdet*	3	79	5	68
Idrætsområdet*	4	75	11	71
Fritidsområdet*	1	56	3	72
Uddannelse	3	38	4	32
Sundhed*	2	41	4	34
Det sociale område	4	63	4	51
Miljøområdet	0	100	1	59
Bolig- lokalsamfund*	1	56	5	90
Fagligt arbejde	0	100	2	89
Rådgivning	0	75	1	72
Politik	1	86	1	96
Internationale aktiviteter	2	87	2	53
Religion og kirke	3	77	2	86
Andre områder	3	47	4	56
Frivilligt arbejde i alt*	21	69	35	70
Antal	960		2.809	

Anm.: * angiver signifikans ($\alpha = 5$ pct.) difference in proportions-test.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Som det fremgår af tabel 6.1, er det især på idrætsområdet, fritidsområdet og bolig- og lokalsamfundsområdet, at de ikke-vestlige indvandrere deltager i mindre grad. Omvendt ser vi, at deres deltagelse på det sociale område, det politiske område og det internationale område svarer til den øvrige befolknings deltagelse. Dette stemmer overens med norske erfaringer, der viser, at ikke-vestlige indvandrere i mindre grad deltager i idræts- og fritidssektoren, men i højere grad på velfærdsområdet, det politiske område og det religiøse område (Segaard, 2011). På det religiøse område finder vi, at der er lidt flere frivillige blandt ikke-vestlige indvan-

drere end blandt den øvrige befolkning, dog uden at denne forskel er signifikant. Man bør samtidig bemærke, at frivilligt arbejde inden for det religiøse område fylder meget lidt ud af det samlede frivillige arbejde i Danmark, hvilket gælder ikke-vestlige indvandrere såvel som den øvrige befolkning.

Det er endvidere interessant at undersøge, om andelen, der er medlem af den forening, de arbejder frivilligt for, er højere eller lavere blandt ikke-vestlige indvandrere sammenlignet med den øvrige befolkning, da dette kan give os et pejlemærke på, om de ikke-vestlige indvandrere har taget den danske foreningsmodel til sig. I kapitel 4 så vi at der generelt i befolkningen har været fald fra 2004 til 2012 i den andel, der er medlem af den forening, de arbejder frivilligt for. Norske erfaringer viser, at ikke-vestlige indvandrere i mindre grad end den øvrige norske befolkning er medlemmer af den forening, de arbejder frivilligt for (Eimhjellen & Seggaard, 2010). Eftersom ikke-vestlige indvandrere udgør en stigende andel af den danske befolkning, er det vigtigt at undersøge, om noget tilsvarende gør sig gældende i Danmark, idet det kan udgøre et demokratisk problem, hvis nogle grupper har ringere mulighed for at mobilisere deres interesser gennem den demokratiske infrastruktur.

Kigger vi på den samlede andel, der er medlem af den forening, de arbejder frivilligt for (tabel 6.1), kan vi imidlertid se, at andelen blandt ikke-vestlige indvandrere, der er medlem af den forening, de arbejder frivilligt for, svarer til den øvrige befolknings andel. Det ser altså umiddelbart ud til, at ikke-vestlige indvandrere har taget den danske medlemsmodel til sig. Det kan grundlæggende ses som positivt, at medlemsandelen blandt ikke-vestlige indvandrere er så høj, som undersøgelsen viser, idet medlemskab i den forening, man arbejder frivilligt for, giver mulighed for at opnå indflydelse gennem foreningens demokratiske struktur. I det lys kan den relativt store medlemsandel blandt ikke-vestlige indvandrere ses som et tegn på, at også ikke-vestlige indvandrere indgår i og benytter den demokratiske infrastruktur i samfundet til at mobilisere deres interesser og organisere aktiviteter. Samtidig afkræfter det spekulationer om, at den danske foreningsmodel med medlemskab og bestyrelse skulle være en hindring for deltagelse blandt ikke-vestlige indvandrere (Faber, 2012).

Kigger vi på medlemsandelen inden for de enkelte områder, kan vi se, at der på idrætsområdet, kulturområdet, sundhedsområdet, det sociale område, miljøområdet og fagligt arbejde faktisk er en højere pro-

centandel af de frivillige blandt ikke-vestlige indvandrere, der er medlemmer af den forening, de arbejder frivilligt for. Dette er bestemt interessant, men man skal være varsom med alt for bastante tolkninger på disse andele, eftersom der inden for nogle områder er relativt få personer, hvilket giver usikre estimater af andele.

Ser vi på den tid, som de, der har været frivillige inden for den seneste måned, bruger på den frivillige indsats (tabel 6.2), viser det sig, at frivillige blandt ikke-vestlige indvandrere i gennemsnit bruger 25 timer om måneden, mens vi tidligere har set, at frivillige i den øvrige befolkning i gennemsnit bruger 16 timer om måneden.

TABEL 6.2

Tid brugt på frivilligt arbejde blandt dem, som har udført frivilligt arbejde den seneste måned. Ikke-vestlige indvandrere. 2012.

	1-4 timer	5-9 timer	10-19 timer	20- timer	Gennemsnit	Antal
Fritid (kultur, idræt, fritid)	8	17	21	55	39	53
Socialt (sundhed, sociale område, rådgivning)	16	24	21	39	28	38
Politisk (fagligt politisk, internationalt)	17	29	33	21	18	24
Uddannelse	26	9	17	48	29	23
Bolig og lokalsamfund	43	14	29	14	15	7
Andre områder (miljø, religion, andre)	11	30	24	35	36	37
Frivilligt arbejde i alt	17	24	24	35	25	134

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Vi kan således konstatere, at andelen blandt ikke-vestlige indvandrere, der deltager i frivilligt arbejde, er lavere sammenlignet med den øvrige befolkning, men at ikke-vestlige indvandrere, der deltager i frivilligt arbejde, bruger mere tid på den frivillige indsats, hvilket kunne give støtte til kvalitative observationer, der peger i retning af, at ikke-vestlige indvandrere, der arbejder frivilligt, ofte er ildsjæle med et meget højt aktivitetsniveau (Christensen, 2008). I forhold til den samlede frivillige indsats kompenserer et højere tidsforbrug blandt de frivillige ikke-vestlige indvandrere derfor i nogen grad for den lavere deltagelsesrate.

Tidligere undersøgelser har peget på, at der er markante kønsforskelle på ikke-vestlige indvandreres deltagelse i foreningslivet. Både danske og norske undersøgelser peger således på, at mænd blandt ikke-vestlige indvandrere deltager mere end kvinder (Christensen, 2008; Dahl & Jakobsen, 2005; Enjolras & Wollebæk, 2010). Nærværende undersø-

gelse viser imidlertid, at dette ikke er tilfældet. Samlet set er 22 pct. blandt mændene frivillige, mens det gælder for 20 pct. blandt kvinderne, og denne forskel er insignifikant ($\chi^2 = 0,660$, $df = 1$, $p = 0,414$).

TABEL 6.3

Andel frivillige blandt ikke-vestlige indvandrere, særskilt for områder og køn. Procent. 2012.

	Mænd	Kvinder	Samtlige
Fritid (kultur, idræt, fritid)	10	4	7
Socialt (sundhed, sociale område, rådgivning)	5	7	6
Politisk (fagligt politisk, internationalt)	3	4	3
Uddannelse	3	3	3
Bolig og lokalsamfund	1	1	1
Andre områder (miljø, religion, andre)	7	6	7
Frivilligt arbejde i alt	22	20	21

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Kigger vi på den frivillige indsats inden for områder, kan vi se, at det udelukkende er i kraft af større deltagelse på fritidsområdet, at mændene er mere aktive end kvinderne. Generelt er der på tværs af områderne en overraskende lighed mellem kønnene, idet forskellen mellem mænd og kvinder på fritidsområdet er den eneste signifikante forskel. På social- og sundhedsområdet samt det politiske område finder vi lidt flere kvinder end mænd. Dette er interessant, idet det peger i retning af, at indvandrerkvinderne især deltager i den opgave- og velfærdsorienterede del af den frivillige sektor, mens indvandrermandene i højere grad deltager i den kultur- og fritidsorienterede del.

Når de tidligere undersøgelser har forklaret kønsforskellene blandt indvandrere i foreningslivet, sker det ofte med reference til traditionelle kønsrollemønstre, hvor kvinden har hovedansvaret for opgaver i hjemmet, mens manden har hovedansvaret for forsørgelse, hvilket menes at hæmme kvindernes deltagelse i foreningslivet (Christensen, 2008; Dahl & Jakobsen, 2005). Vi ved imidlertid, at traditionelle kønsrollemønstre har en stærk sammenhæng med uddannelse og arbejdsmarkedstilknnytning. Fra den danske etnicitetsforskning ved vi endvidere, at kvinderne klarer sig markant bedre end mændene i uddannelsessystemet (Jakobsen & Liversage, 2010), hvilket kan give anledning til at forvente, at traditionelle kønsroller har stadigt aftagende forklaringskraft. I tabel 6.4 undersøger vi sammenhængen mellem køn, uddannelse og frivilligt arbejde nærmere.

TABEL 6.4

Andel frivillige blandt ikke-vestlige indvandrere særskilt for køn og uddannelse.
Procent. 2012.

	Under uddannelse	Ingen erhvervsuddannelse	Faglig uddannelse	KVU	MVU	LVU
Mænd	30	13	18	21	40	32
Kvinder	27	9	19	19	29	40

Anm.: KVU = kort videregående uddannelse, MVU = Mellemlang videregående uddannelse og LVU = lang videregående uddannelse.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Af tabellen kan vi først og fremmest se, at deltagelse i frivilligt arbejde har en stærk sammenhæng med uddannelse for begge køn, hvilket stemmer overens med, at uddannelse er den enkeltfaktor, der har den stærkeste sammenhæng med deltagelse i frivilligt arbejde overhovedet. Men derudover kan vi se, at kvinderne er en relativt heterogen gruppe. Det er således indvandrerkvinderne uden uddannelse, der er de mindst aktive, mens indvandrerkvinderne med lange videregående uddannelser er mest aktive. Det ser således ud til, at der er en gruppe ressourcestærke indvandrerkvinder, der deltager med en meget høj rate - faktisk 5 procentpoint over gennemsnittet for den øvrige befolkning, hvilket indikerer, at traditionelle kønsrolleforklaringer ikke har megen forklaringskraft for den gruppe. Nærværende undersøgelse tyder i stedet på, at denne gruppe indvandrerkvinder er mere aktive i forhold til deltagelse i frivilligt arbejde, end tidligere undersøgelser har beskrevet. Samtidig er det vigtigt at holde sig for øje, at der tilsyneladende er en mindre ressourcestærk gruppe indvandrerkvinder, der deltager i frivilligt arbejde med en meget lav rate.

Vi har tidligere i dette arbejdsnotat vist, at det i den generelle befolkning er de midterste aldersgrupper, der hyppigst er frivillige. I den øvrige befolkning stiger frivillighedsraten således fra de yngste til de midterste aldersgrupper, hvor den topper, for så at falde igen ved de ældre aldersgrupper. Det er derfor interessant at undersøge, om det samme gør sig gældende for ikke-vestlige indvandrere. Som det fremgår af tabel 6.5 neden for viser det sig imidlertid, at der ikke er signifikante aldersforskelle på den frivillige indsats blandt ikke-vestlige indvandrere ($\chi^2 = 2,73$, $df = 3$, $p = 0,434$). På de enkelte områder er der ligeledes blot marginale forskelle.

TABEL 6.5

Andel frivillige blandt ikke-vestlige indvandrere særskilt for områder og alder.
Procent. 2012.

	18-29 år	30-49 år	50-65 år	66 år og derover
Fritid (kultur, idræt, fritid)	7	8	4	9
Socialt (sundhed, sociale område, rådgivning)	6	6	7	3
Politisk (fagligt politisk, internationalt)	6	2	3	6
Uddannelse	3	4	3	0
Bolig- og lokalsamfund	1	1	0	0
Andre områder (miljø, religion, andre)	6	7	7	6
Frivilligt arbejde i alt	22	23	18	19
Antal	199	507	222	32

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

Det er interessant, at aldersfordelingen blandt frivillige ikke-vestlige indvandrere adskiller sig så markant fra den øvrige befolkning. Når vi kigger på aldersfordelingen blandt ikke-vestlige indvandrere, kan vi således se, at aldersfordelingen er mere jævn. Der er således blot marginale forskelle på aldersgrupperne.

Ligesom køn, alder og uddannelse har sammenhæng med frivilligt arbejde, så kan den position, man indtager på arbejdsmarkedet have betydning for deltagelse i frivilligt arbejde. Dette kan have forskellige forklaringer: For det første kan deltagelse på arbejdsmarkedet give adgang til socialt netværk, der kan øge chancerne for at blive involveret i frivilligt arbejde. Derudover kan den position, man indtager på arbejdsmarkedet være et tegn på social status, som har betydning for sandsynligheden for at blive rekrutteret til frivilligt arbejde.

Af tabel 6.6 fremgår det, at der er en klar sammenhæng mellem arbejdsmarkedsposition og deltagelse i frivilligt arbejde. Som det fremgår af tabellen, er det især funktionærer (32 pct.) og personer under uddannelse (28 pct.), der arbejder frivilligt blandt ikke-vestlige indvandrere. Dette kunne indikere, at det især er den sociale status, som positionen på arbejdsmarkedet medfører, der har betydning for deltagelse i frivilligt arbejde blandt ikke-vestlige indvandrere, mens det i mindre grad har betydning, om man er på arbejdsmarkedet eller står uden for. Denne fortolkning forstærkes af, at der ikke ser ud til, at være afgørende forskelle mellem grupper på arbejdsmarkedet og grupper, der står uden for arbejdsmarkedet. Således er det henholdsvis 19 pct. og 16 pct. blandt de faglærte og ufaglærte arbejdere, der arbejder frivilligt, mens 19 pct. blandt dagpengemodtagere, 15 pct. blandt pensionister og 13 pct. blandt efter-

lønnere arbejder frivilligt. Det er umiddelbart overraskende, at der ikke er større forskelle på grupper på og uden for arbejdsmarkedet, men det kan muligvis forklares med, at indvandrere er mere strategiske i forhold til deltagelse i frivilligt arbejde (Eimhjellen & Seggaard, 2010). Man kan således forestille sig, at ikke-vestlige indvandrere bruger frivilligt arbejde strategisk til at få adgang til arbejdsmarkedet, mens de er under uddannelse, eller står uden for arbejdsmarkedet. For funktionærernes vedkommende kan man forestille sig, at det er et tegn på overskud og derfor forbundet med social status at bruge sine personlige ressourcer til at hjælpe andre mennesker gennem frivilligt arbejde. Samtidig indikerer resultatet, at uddannelse spiller en større rolle i forhold til deltagelse i frivilligt arbejde end position på arbejdsmarkedet.

TABEL 6.6

Andele af ikke-vestlige indvandrere, der har arbejdet frivilligt inden for det seneste år, særskilt for forsørgelsesgrundlag. Procent. 2012.

	Arbejder frivilligt	Arbejder ikke frivilligt	Antal
Selvstændig/medhjælpende ægtefælle	21	79	52
Funktionær/tjenestemand	32	68	197
Faglært arbejde	19	81	52
Ufaglært arbejde	16	84	154
Dagpenge/kontanthjælp	19	81	121
Pension	15	85	136
Efterløn	13	87	8
Under uddannelse	28	72	145
Andet	11	89	70
Samtlige	21	79	935

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen, 2012.

LITTERATUR

- Andersen, J.G. (2011): *Medborgerskab i Danmark*. København: Ministeriet for Flygtninge, indvandrere og integration.
- Christensen, G. (2008: "Frivilligt arbejde, etniske minoriteter og integration". I: B. Ibsen, T.P. Boje & T. Fridberg (red.): *Det frivillige Danmark* (s. 77-93). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Dahl, K.M. & V. Jakobsen (2005): *Køn, etnicitet og barrierer for integration. Fokus På Uddannelse, Arbejde Og Foreningsliv*. København: Socialforskningsinstituttet, 05:01.
- Eimhjellen, I. & S.B. Seggaard (2010): *Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Enjolras, B. & D. Wollebæk (2010): *Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering*. Oslo/Bergen, Senter for Forsking På Sivilsamfunn Og Frivillig Sektor, 2
- Faber, S.T. (2012): "Foreningen for kvindernes vækst: Integration gennem den danske demokratiske model?" I: A. Christensen & S.Q. Jensen (red.): *Stemmer fra en bydel - etnicitet, køn og klasse i Aalborg øst* (s.. 213-247). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jakobsen, V. & A. Liversage (2010): *Køn og etnicitet i uddannelsessystemet: Litteraturstudier og registerdata*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

- Koch-Nielsen, I, L. S. Henriksen, T. Fridberg & D. Rosdahl (2005): *Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 05:20.
- Salamon, L.M., S.W. Sokolowski & R. List (2003): *Global Civil Society. An Overview*. Baltimore. The Johns Hopkins University.
- Segaard, S.B. (2011): *Frivillig sektor og innvandrere*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Svedberg, L., J. von Essen & M. Jegermalm (2010): *Svenskarnas engagemang är större än någonsin - insatser i och utanför föreningslivet*. Stockholm: Ersta Sköndal Högskola.
- Wollebæk, D. & K.H. Sivesind (2010): *Fra folkebevegelse til filantrop? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Oslo.

